

Transparency International Česká republika |
ETICKÉ PŘÍSTUPY V PODNIKÁNÍ | *2006 Praha*

Transparency International Česká republika |
ETICKÉ PŘÍSTUPY V PODNIKÁNÍ | *2006 Praha*

Zpracoval: Jiří Mandík, email: mandik@transparency.cz, telefon: +420 224 240 895
Obálka, grafická úprava a sazba: Michal Hořava pro WMC/Grey
© 2006 Transparency International – Česká republika, www.transparency.cz

OBSAH

Úvod	5
Stav podnikatelského prostředí v České republice	6
Shrnutí výzkumu	10
Další výzkumy z oblasti etiky podnikání	12
Uplatňování etických přístupů v podnikání	14
Projekt Viva Etika	18
Informace, odkazy	21

ÚVOD

Aktivity a výsledky podniků v oblasti etiky a odpovědného přístupu k okolí nabývají stále více na důležitosti. V době poznamenané nejrušnějšími skandály nejde už jen o záležitost „image“, ale i o ekonomickou nutnost, která má přímý dopad na výsledky podniku. Odpovědnost přístupu vůči okolí a životnímu prostředí se zařadila mezi kritéria posuzování firem a jejich hodnoty. Ovlivňuje rozhodování investorů, zákazníků a obchodních partnerů i celkový dojem, jaký si o podniku utváří široká veřejnost.

Transparency International-Česká republika (TIC) zahájila v roce 2001 projekt Viva Etika, jehož hlavním cílem je přispívat ke zvyšování transparentnosti a ke kultivaci českého podnikatelského prostředí. Projekt napomáhá zvyšovat povědomí o užitečnosti a prospěšnosti etického podnikání a o rizicích neetických postupů. Mezi současné aktivity projektu patří pořádání seminářů věnovaných specifickým tématům v oblasti etického podnikání, přednášky na Vysoké škole ekonomické a další formy spolupráce se studenty (průzkumy, studentská soutěž). Pracujeme na vývoji nástroje pro posuzování a hodnocení míry zavedení a aplikování etických principů v podnicích. Aktualizujeme webovou stránku, informační zdroj v českém a anglickém jazyce. V prosinci 2005 byl zveřejněn výzkum podnikatelského prostředí, jehož cílem bylo zjistit, jak se zástupci podnikatelské sféry stavějí k dodržování etických principů.

Cílem tohoto materiálu je podat základní informace o aktivitách v oblasti etických přístupů v podnikání, na základě nedávno provedeného průzkumu popsat současný stav českého podnikatelského prostředí a poskytnout základní návod a inspiraci podnikům, které se rozhodnou zavádět nebo zdokonalovat své vnitřní etické systémy.

STAV PODNIKATELSKÉHO PROSTŘEDÍ V ČESKÉ REPUBLICE

V prosinci 2005 byl zveřejněn výzkum Etika podnikání, který pro TIC realizovala společnost GfK a jehož cílem bylo zjistit, jak se zástupci podnikatelské sféry stavějí k dodržování etických principů. Výzkum zároveň srovnával vnímání zástupců českých a britských firem působících na našem trhu.

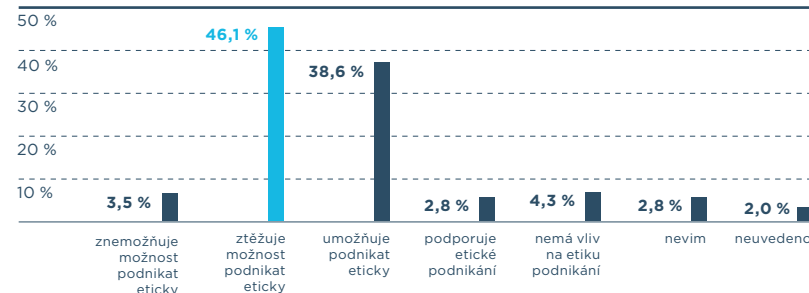
Výzkum byl realizován v průběhu září a října 2005. Kvantitativní částí výzkumu se zúčastnilo 254 zástupců českých firem a 39 zástupců britských firem působících na českém trhu. Cílovou skupinou byly osoby na pozici středního managementu z firem s obratem nad 100 mil. Kč ročně (včetně). Kvalitativní část výzkumu byla realizována metodou individuálních hloubkových rozhovorů s 50 top manažery firem s obratem nad 100 mil. Kč ročně včetně.

Podrobné výsledky lze najít na www.transparency.cz/index.php?id=2802.

HLAVNÍ VÝSTUPY Z VÝZKUMU ETIKA PODNIKÁNÍ

1. Obecně prostředí v ČR stále spíše ztěžuje možnost podnikat eticky.

PROSTŘEDÍ V ČR Z HLEDISKA ETIKY PODNIKÁNÍ

Ve srovnání se zeměmi EU:

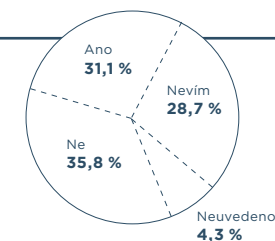
- původní země EU mají úroveň etiky podnikání lepší než u nás,
- nové země EU jsou vnímány hůře,
- ČR stojí „někde mezi“ – situace v ČR je horší než v původních zemích EU, ve srovnání s novými zeměmi EU je na tom ČR o něco lépe.

2. Prostředí soukromého sektoru je hodnoceno jako etičtější než prostředí veřejného sektoru.

3. Dvojí vnímání korupce: z výzkumu vyplývá, že pokud je neetickým jednáním firma poškozena, měl by být vyvozen postih (uvádí to 96,1 % dotázaných); pokud však firma z korupčního chování svých zaměstnanců profituje, je to celkem v pořádku...

DVOJÍ VNÍMÁNÍ KORUPCE

Měli by podle Vás být nějak sankcionováni zaměstnanci firmy, kteří se dopustili neetického jednání, které firmu zvyhodňuje?

4. Mezi tři nejdůležitější předpoklady úspěchu podnikání patří kvalita produktů a služeb, osobní síť kontaktů a známostí a dodržování zákonů. Představitelé britských firem hodnotí pořadí těchto faktorů mírně odlišně.

POŘADÍ		FAKTORY ÚSPĚŠNOSTI	DŮLEŽITÉ PRO	
ČR	GB		ČR	GB
1	1	Kvalita produktů a služeb	96,9 %	100 %
2	3	Osobní síť kontaktů a známostí	89,8 %	89,7 %
3	2	Dodržování zákonů	83,1 %	94,9 %
4	4	Úzké kontakty na úředníky	55,9 %	53,9 %
5	5	Úzké kontakty na politiky	42,1 %	33,3 %
6	6	Porušování etických pravidel	31,5 %	25,6 %
7	7	Překračování zákonných norem	24,8 %	17,9 %
8	8	Příslušnost managementu k politické straně	15,7 %	10,3 %

5. Nejobávanejší rizika ohrožující prosperitu firmy vnímají představitelé českých a britských firem rozdílně. Zástupci britských firem si mnohem více uvědomují riziko ztráty reputace.

POŘADÍ		RIZIKO OHROŽUJÍCÍ PROSPERITU FIRMY	DŮLEŽITOST PRO	
ČR	GB		ČR	GB
1	1	Válka v zemi	5,16	5,13
2	4	Drastické snížení poptávky v kategorii zboží nebo služeb	5,01	4,34
3	3	Hospodářská destabilizace země	4,63	4,51
4	2	Ztráta reputace v důsledku prokázaného užívání neetických postupů	4,42	4,61
5	8	Prohra soudního sporu o 20 % obrátu	4,31	3,47
6	9	Devalvace měny o 30 % - 50 %	4,17	3,37
7	5	Epidemie onemocnění mezi zaměstnanci	4,12	4,11
8	6	Povodeň zasáhne sídlo firmy	4,07	3,77
9	7	Politická destabilizace země	3,73	3,51

6. Neetické chování je vnímáno jako konkurenční výhoda.

7. Etické kodexy. Vnitřní etický předpis má zaveden 59,1 % českých a 82,1 % britských firem. S tímto předpisem je standardní procedurou seznámena většina zaměstnanců. Většina respondentů uvádí, že je s předpisem srozuměna velmi dobře, a že je formulován srozumitelně. Zhruba u třetiny firem je tento předpis součástí pracovní smlouvy.

Pouze v 51 % českých firem (71,9 % britských) je stanovena kompetentní osoba nebo komise pro případ řešení sporných případů týkajících se dodržování etických postupů. Firmy, které etické předpisy nemají, většinou ani neuvažují o jejich zavedení.

Další důležité závěry, které také vyplynuly z výše uvedeného výzkumu:

- Naprostá většina respondentů (92,9 %) hodnotí obecný apel na etiku podnikání jako užitečný.
- Za nejúčinnější nástroj zvýšení etičnosti v podnikání je považováno zavedení pravidel, norem a zákonů (např. zákon o veřejných zakázkách atd.), zlepšení legislativy.

POŘADÍ		NÁSTROJE KE ZVÝŠENÍ ETIČNOSTI PODNIKÁNÍ	DŮLEŽITOST	
ČR	GB		ČR	GB
1	1	Zavedení pravidel, norem a zákonů	33,1 %	43,6 %
2	2	Dodržování pravidel, norem a zákonů, transparentnosti	21,3 %	23,1 %
3	3	Trestání korupce, vymahatelnost práva	15,4 %	12,8 %
4	4	Změna myšlení, politické kultury, výchova	11,8 %	10,3 %

Britské firmy (ve srovnání s českými)

- si mnohem více uvědomují riziko ztráty reputace v důsledku neetických postupů,
- více považují neetické postupy za dlouhodobě nevýhodné,
- méně vnímají korupci jako konkurenční výhodu,
- přisuzují větší význam etickým kodexům a vnitrofiremním předpisům,
- by potrestaly i neetické jednání, které zvýhodňuje firmu,
- jsou optimističtější ohledně podnikatelského prostředí v ČR.

ČR	GB	
54,3 %	82,1 %	neetické postupy jsou dlouhodobě nevýhodné
38,2 %	10,3 %	neetické postupy jsou dlouhodobě výhodné
79,1 %	69,2 %	neetické postupy představují konkurenční výhodu
14,3 %	28,2 %	neetické postupy nepředstavují konkurenční výhodu
59,1 %	82,1 %	v mé firmě existuje vnitřní etický předpis nebo jiné opatření
31,1 %	56,4 %	by potrestaly i neetické jednání, které zvýhodňuje firmu
39 %	53,9 %	od roku 2000 se situace v oblasti etiky podnikání v ČR zlepšila

SHRNUTÍ VÝZKUMU

Prostředí v naší republice není příliš nakloněno etickému podnikání. V zásadě se eticky podnikat dá, je to však pravděpodobně ta těžší cesta. Na korupční atmosféře se podílí celková kultura společnosti, nedokonalá a netransparentní legislativa. Masivní administrativa ztěžuje fungování podnikatelským subjektům.

ÚROVEŇ ETIKY PODNIKÁNÍ V ČESKÉ REPUBLICE

Jistá úroveň neetického jednání v obchodním styku je u nás celkem běžná a podnikatelům všeobecně známá. Jisté porušování etických pravidel se jeví jako běžný standard.

Celkově je úroveň etiky u nás o něco lepší než dříve a trend by měl být pozitivní. Ve srovnání s ostatními zeměmi jsme zařazeni někde uprostřed mezi zeměmi původní Evropské unie, které jsou vnímány jako eticky vyspělé, a mezi novými členskými zeměmi EU, které mají úroveň etiky podnikání nižší než my.

Situace se dramaticky odlišuje v soukromém a státním sektoru. Neetické chování je ve velkém prisuzováno především státnímu sektoru, zatímco soukromý sektor je více schopen etiku v obchodním styku regulovat vlastními mechanismy a chová se častěji eticky.

DODRŽOVÁNÍ A PORUŠOVÁNÍ ETIKY PODNIKÁNÍ

Nejhorší situace je v oblasti zadávání veřejných zakázek. Zadávání veřejných zakázek se jeví jako založené na korupci a existuje mnoho způsobů, jak obcházet zákon. Nejběžnějším postupem je nastavení parametrů výběrového řízení tak, aby jim vyhověl předem vybraný kandidát. Neetické postupy při zadávání veřejných zakázek jsou postaveny na dlouhodobých osobních kontaktech. Na straně zadavatele zakázky je závažnější tíha viny za porušování etiky, avšak uchazeč o zakázku se na korupci podílí zcela aktivně.

Oblast soukromých zakázek je postižena spíše korupcí menšího rozsahu a závažnosti a stíráním hranic mezi korektními obchodními postupy a korupcí. Obchodní styk je u nás založen na osobních vazbách, které jsou významným předpokladem úspěchu v podnikání, a v rámci jejich budování a upevňování je možné rozšiřovat nebo překračovat hranice přísné etiky velmi jemným způsobem.

POSTOJE K NEETICKÉMU JEDNÁNÍ

Neetické jednání přináší profit, a to především v krátkodobém horizontu. V dlouhodobém výhledu je možné, že firma z důvodu prokázaného neetického jednání ztratí reputaci, je však otázkou, nakolik to reálně ovlivní její prosperitu. Manažeři jsou většinou přesvědčeni, že ztráta reputace v dlouhodobém měřítku může narušit či vážně ohrozit prosperitu firmy. Je však pravděpodobné, že v současné době se jedná spíše o přání nebo víru respondentů do budoucnosti než o kvalifikovaný odhad aktuální situace.

Neetické jednání je rozdělováno na dobré a špatné. Dobré neetické jednání je to, které zvýhodňuje firmu a jako takové je tolerováno až akceptováno většinou respondentů. Špatné neetické chování, tedy to, které firmu přímo poškozuje, je velmi přísně odsuzováno a podle naprosté většiny dotazovaných by mělo být sankcionováno.

Nicméně je žádoucí pokoušet se změnit chování firem směrem k větší etičnosti. Nejvíce se u nás věří v příklady: dobrý osobní příklad je největší silou jak vést lidi k etice v podnikání a odstrašující příklady odhalených, medializovaných a potrestaných korupčních případů by tuto snahu mohly podpořit.

ETICKÉ KODEXY

S etickými nařízeními v jakékoliv formě pracuje asi polovina firem. Obecně jsou etická nařízení považována za užitečná a důležitá, je však třeba, aby jim byla věnována pozornost ze strany nadřízených a aby management firmy šel zaměstnancům bezchybným příkladem v jejich dodržování.

Pod pojmem etická nařízení se skrývá mnoho forem a druhů předpisů – od pracovních náplní a interních směrnic firem přes definici vnitropodnikové kultury ke standardům ISO a nakonec až po etické kodexy v psané a závazné podobě. Pravidla proti zneužívání pravomocí u poloviny firem jsou většinou dána manažerskými smlouvami.

Podrobné výsledky lze najít na www.transparency.cz/index.php?id=2802.

DALŠÍ VÝZKUMY Z OBLASTI ETIKY PODNIKÁNÍ

REPUTATION QUOTIENT (RQ)

Výzkum Reputation Quotient se každoročně provádí v USA ve spolupráci s Harris a Reputation Institute. V rámci nominační fáze jsou respondenti požádáni, aby uvedli dvě společnosti s nejlepší pověstí a dvě společnosti s nejhorší pověstí. Nejčastěji jmenovaných 60 společností je poté hodnoceno na základě daných kritérií v šesti klíčových oblastech (kvalita výrobků a služeb, finanční výkonnost, pracovní prostředí z pohledu zaměstnance, společenská odpovědnost, korporátní vize a leadership, osobní vztah). Na předních místech se již tradičně umísťují společnosti s dlouhodobě vybudovanou reputací (Johnson&Johnson, Coca-Cola). Poslední příčky patří společnostem, které byly zapleteny do nejruznějších skandálů (Enron, WorldCom, Tyco International).

Více informací na: www.reputationinstitute.com

NATIONAL BUSINESS ETHICS SURVEY (NBES)

Průzkum, který provádí americká nezisková organizace The Ethics Resource Center, se zaměřuje na vnímání etiky na pracovišti zaměstnanci amerických společností. Z posledního zveřejněného průzkumu – NBES 2005 – mimo jiné vyplývá, že více než polovina respondentů se setkala s minimálně jedním případem neetického chování. Oproti předešlému průzkumu byl zaznamenán nárůst v zavádění formálních etických programů ve společnostech.

Více informací na: www.ethics.org/nbes/nbes2005/

GLOBAL ECONOMIC CRIME SURVEY - PRICEWATERHOUSECOOPERS

Celosvětový výzkum hospodářské kriminality, který se provádí jednou za dva roky a do kterého je zařazen i vzorek společností z České republiky. Výsledky tohoto výzkumu za rok 2005 mimo jiné uvádějí, že 63 % českých společností se v uplynulých 2 letech stalo obětí některé z forem hospodářské kriminality. Z výzkumu vyplývá i změna vnímání hospodářské kriminality jako čehosi, o čem se nemluví (roste počet oznámených případů) a zároveň odhalení více případů podvodů v důsledku zavádění účinnějších kontrol a systémů řízení rizik. Dále se výzkum zabývá hodnocením finančních ztrát spojených s hospodářskou kriminalitou, ale i ztrát nefinanční povahy jako je ztráta reputace, zhoršení vztahů s obchodními

partnery, poškození morálky zaměstnanců.

Více informací na: www.pwc.com/crimesurvey

MEXICAN CORPORATE REPUTATION INDEX (MECRI)

Mexická pobočka Transparency International ve spolupráci s agenturou pro výzkum trhu Consulta-Mitofsky vyvinula nástroj MECRI pro posuzování reputace firem. Na základě vyhodnocení názorů odborníků bylo vybráno osm základních oblastí hodnocení (zájmy investorů a partnerů, dodržování zákonů a nařízení, služby zákazníkům a dodavatelům, environmentální odpovědnost, vztah k právům zaměstnanců, společenská angažovanost, vztahy s konkurencí, vazba na vývoj Mexika), v jejichž rámci byly společnosti posuzovány na základě konkrétních uzavřených otázek.

Více informací na: www.transparenciamexicana.org.mx

ETHICAL INVESTMENT RESEARCH SERVICES (EIRIS)

Britská organizace EIRIS poskytuje nezávislé výzkumy v oblasti sociální, environmentální a etické výkonnosti firem, která je důležitá pro investory, aby mohli činit informovaná a uvážlivá investiční rozhodnutí. V nedávném šetření, zveřejněném v září roku 2005, bylo mezi 2400 společnostmi z 23 zemí světa zjištěno, že nejnáchylnějšími obory ke korupci jsou ropný průmysl a obrana. Holandské společnosti byly hodnoceny nejlépe, co se týče kvality etických systémů, zatímco nejhůře dopadly společnosti v Singapuru a Hongkongu.

Více informací na: www.eiris.org

ACCOUNTABILITY

Britská organizace AccountAbility provádí jednou za dva roky výzkum, jehož výstupem jsou dva indexy: National Corporate Responsibility Index (NCRI), který srovnává stav společenské odpovědnosti firem mezi zeměmi a regiony; Responsible Competitiveness Index (RCI), který dává do souvislosti NCRI s národní konkurenceschopností na základě indexu Světového ekonomického fóra.

Na základě výsledků z roku 2005 si v mezinárodním srovnání nejlépe stojí severské evropské země a existuje silná korelace mezi konkurenceschopností země a úrovní společenské odpovědnosti firem.

Více informací na: www.accountability.org.uk

PARTNERS FOR FINANCIAL STABILITY (PFS)

Program PFS provádí dvakrát ročně průzkum mezi největšími společnostmi v zemích střední a východní Evropy a zaměřuje se na analýzu zveřejňování informací ve výročních zprávách a na webových stránkách těchto společností.

Více informací na: www.pfsprogram.org

UPLATŇOVÁNÍ ETICKÝCH PŘÍSTUPŮ V PODNIKÁNÍ

Vzhledem k dnešní situaci v podnikatelském prostředí a k neexistenci legislativy nebo norem, které by tuto oblast upravovaly je zavádění a následné dodržování etických přístupů k podnikání spíše dobrovolným odhodláním podniků s cílem posílit dobré jméno a zvýšit důvěryhodnost.

Jak však také ukázaly provedené výzkumy, podnikatelé si stále více uvědomují význam etiky v podnikání. Zaváděním těchto principů do dodavatelsko-odběratelských vztahů a zařazením tzv. social responsibility mezi kritéria hodnocení firem obchodními partnery a veřejností roste tlak na dodržování etických standardů.

FORMÁLNÍ PROGRAMY

V obecném povědomí je nejznámějším nástrojem podnikatelské etiky etický kodex. Jedná se o interní a většinou písemný dokument, který vymezuje základní principy etického chování platné v podniku, stanovuje soubor pravidel, definuje společnou vizi a poskytuje vodítko při rozhodování v každodenních situacích. Zaměřuje se na oblasti vztahů k zákazníkům, obchodním partnerům, konkurenci, zaměstnancům, majitelům a investorům, životnímu prostředí a společnosti jako celku.

Etický kodex je veřejným závazkem vedení společnosti. Aby neměl pouze proklamativní charakter, měl by být dostupný (např. na webových stránkách, ve výroční zprávě apod.) všem zainteresovaným stranám, zejména zákazníkům, obchodním partnerům, majitelům a investorům. Zaměstnanci by měli být s tímto dokumentem seznámeni nejlépe standardní procedurou, při nástupu do zaměstnání.

Etický kodex je prvním základním krokem při zavádění etických principů podnikání ve firmě a měl by být následován dalšími důležitými kroky.

V oblastech, kde je to vhodné, by měl být etický kodex rozpracován do předpisů (směrnic), které jednoznačně popisují jednotlivé činnosti včetně jasně stanovených pravomocí a odpovědností pracovníků a činí tak tyto procesy transparentními.

Zaměstnanci by měli být školeni o firemním systému etických principů. Organizace by měla určit odpovědnou osobu (případně komisi), postupy a pravomoci při řešení eticky sporných případů – jaký je postup nahlášení

neetického chování, na koho se obrátit v případě nejasností nebo potřeby informací. K řešení těchto otázek jsou ve firmách vytvářeny zvláštní interní systémy a nové pracovní pozice nebo oddělení – ombudsman, compliance officer, ethical officer.

Etické předpisy musí také definovat konkrétní způsob postižení v případě jejich porušení. Měly by stanovit sankce a jejich způsob vymáhání pro ty, kteří sice neporušili zákon, ale jejich jednání mělo škodlivý dopad na vnímání organizace.

Principy etiky by se neměly omezit pouze na procesy uvnitř firmy, ale měly by být zohledněny například i při výběru a hodnocení dodavatelů a také od nich by mělo být vyžadováno jejich dodržování.

Obecným principem etického podnikání by měl být dostatečný přístup k informacím pro všechny zaměstnance i zainteresované strany (zejména zákazníci, veřejnost, akcionáře, investory). Podnik by měl zveřejňovat informace jako je výroční zpráva, vlastnická struktura, shoda s environmentálními normami, politika zaměstnaneckých výhod apod.

Pro zajištění stále funkčnosti, vývoje a zlepšování systému firemní etiky je vhodné zavedení kontrolních prověřovacích mechanismů. Etický audit (společenský audit) ověřuje dodržování a účinnost principů firemní etiky, hledá nedostatky a podněcuje k nápravným a preventivním opatřením.

PŘÍKLADY KODIFIKOVANÝCH PŘÍSTUPŮ

AA1000 – standard vytvořený britskou organizací AccountAbility je založen na hodnocení kvality řízení podniku z hlediska zapojení jeho zájmových skupin a jejich zohlednění v každodenních aktivitách podniku. Více informací na: www.accountability.org.uk

SA 8000 – standard vytvořený v USA (organizace Social Accountability International); umožňuje certifikovat a rozvíjet takový systém managementu, který ctí sociálně a společensky akceptovatelné pracovní podmínky, včetně zákazu zaměstnávání dětí, dodržování pracovní doby, mzdové politiky, bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a všeobecných pracovních podmínek. Více informací na: www.sa-intl.org

Good Corporation Standard – nezávislý proces ověření etického systému podniku, pravidelné auditu jeho funkčnosti a dodržování. Vymezuje způsoby chování podniku vůči zaměstnancům, zákazníkům, dodavatelům, komunitě, životnímu prostředí a akcionářům. Vytvořen ve spolupráci s britským Institute of Business Ethics. Více informací na: www.goodcorporation.com

OECD Guidelines – nezávazné standardy organizace OECD. Mají široký tematický záběr, mimo jiné zahrnují následující: řízení podniku, konkurenční boj, korupci, financování managementu, daně, zaměstnaneckou politiku, životní prostředí a další. Firmy se mohou k těmto standardům dobrovolně přihlásit, tento přístup však nelze auditovat ani certifikovat.

Více informací na: www.oecd.org/departement/0,2688,en_2649_34889_1_1_1_1_1,00.html

Whistleblowing – ochrana informátora

Jedním z posledních doporučení OECD¹ v oblasti boje proti korupci a hospodářské kriminalitě je zavedení tzv. ochrany informátora do právních norem signatářských zemí. Důvodem tohoto doporučení je snaha poskytnout právní ochranu zaměstnanci firmy nebo úřadu, který v průběhu vykonávání svých pracovních povinností zjistí takové nedostatky, jejichž neoznámení by mělo závažné důsledky pro další chod instituce nebo by mohlo poškodit zájmy veřejnosti. V USA byl v roce 2002 v reakci na množství se skandály přijat tzv. Sarbanes-Oxley Act² – zákon, v němž je obsažena ochrana interního informátora. Dalším příkladem zákona, který byl přijat z důvodu „ochrany veřejného zájmu“ prostřednictvím ochrany informátorů, je britský Public Interest Disclosure Act (PIDA)³.

CSR

Společenská odpovědnost podniků (Corporate Social Responsibility) je dobrovolné integrování sociálních a ekologických hledisek do každodenních firemních operací a interakcí s okolím. (Evropská unie, Zelená kniha 2001).

Jedná se o koncept, kterým se podniky otevřeně přiznávají ke své spoluodpovědnosti za stav a chod společnosti, a který vychází z předpokladu, že žádná firma nefunguje pouze ve svých ekonomických vztazích, ale ovlivňuje také své okolí (komunitu, sociální situaci zaměstnanců apod.). A naopak stakeholdeři ovlivňují úspěch firmy. (www.sof.cz)

Aktivita Transparency International

Jednou z aktivit Transparency International (TI) v oblasti přístupů k etice podnikání je vývoj nástrojů, které by měly podnikům pomoci vytvářet a prosazovat efektivní protikorupční programy. Ve spolupráci s organizací Social Accountability International vydala v roce 2002 dokument Business Principles for Countering Bribery (BPCB) (u nás vyšlo pod názvem Podnikání bez úplatků: základní principy). Jde o společný produkt odborníků z privátního a akademického sektoru, obchodních komor a nevládních

organizací. K podpoře uživatelů BPCB vytvořila TI sadu nástrojů zahrnující tzv. Guidance Document, který poskytuje další praktické informace pro ty, kdo se rozhodli implementovat BPCB nebo přezkoumat své vlastní protikorupční programy. Tzv. TI Six Step Process je vodítkem pro společnosti – „jak na to“ v raných fázích vytváření a zavádění protikorupčních programů.

V současné době probíhá vývoj dalších nástrojů. Tzv. Self-Evaluation Module (SEM) je nástrojem pro provádění interního posouzení (assessment) protikorupčních programů v podnicích. Jedná se o více než 200 ukazatelů, podle kterých budou podniky moci kontrolovat svůj vývoj v dané oblasti.

Dalším připravovaným nástrojem je External Independent Verification Tool, nástroj pro společnosti, které budou chtít ověřovat míru shody se svými protikorupčními programy třetí nezávislou stranou. Nástroj bude navrhnout pro externí nezávislé ověřovatele, ale bude jej možné využívat i pro interní podnikový audit.

5P – poctivost, průhlednost, prevence, prezentace, pozitivní přístup

Transparency International-Česká republika (TIC) zaměřila své aktivity v oblasti etických přístupů v podnikání na vývoj nástroje, který bude sloužit k posuzování a benchmarkingu zavádění a dodržování etických předpisů uvnitř firem. V současné době u nás neexistuje žádný standard, podle kterého by se dalo ověřovat zavádění a dodržování podnikových etických principů a vzájemně podniky porovnávat.

Vize nástroje 5P spočívá v integraci hledisek respektování etických zásad, průhlednosti a zveřejňování informací, předcházení negativním dopadům neetického chování a společenské odpovědnosti.

V průběhu roku 2006 bude ve spolupráci se zahraničními a domácími experty z akademické a profesní oblasti vypracována studie, vytvořena metodologie a provedeno pilotní posouzení.

¹ Zdroj: www.oecd.org. Guidelines for multinational enterprises, str. 20, 2000.

² Sarbanes-Oxley Act je platný ve všech státech USA a vztahuje se na všechny společnosti, které jsou kótovány na amerických burzách. Rovněž se zákon vztahuje na všechny dceřiné firmy a pobočky těchto společností. Společnosti jsou zákonem vázány přijmout vhodná opatření k ochraně interních informátorů. Porušení zákona je trestáno citelnými sankcemi vůči managementu společnosti. Na základě tohoto zákona musí také vedení společnosti a členové správní rady zveřejnit všechny své příjmy a odměny.

³ Public Interest Disclosure Act (PIDA). Tento speciální zákon chrání informátora, který zveřejnil informace ve veřejném zájmu. Byl přijat v roce 1998. Viz rovněž www.osc.gov/documents/pubs/post_ub.htm, horká linka v USA a v Německu www.fairness-stiftung.de.

PROJEKT VIVA ETIKA

Projekt Viva Etika chce podpořit diskusi o nutnosti etického přístupu v podnikání a svými aktivitami přispívat ke kultivaci a konkurenceschopnosti podnikatelské sféry.

Viva Etika také znamená koalici firem, které chtějí spolupracovat s Transparency International-Česká republika a tím ovlivňovat podnikatelské prostředí ve smyslu zvýšení transparentnosti, důvěryhodnosti a také odpovědnosti vůči společnosti a zaměstnancům.

VIVA ETIKA 2001 - 2005

Projekt byl zahájen v roce 2001. V jeho rámci:

- byla vydána Pravidla Koalice Viva Etika
- byl vydán dokument „Podnikání bez úplatků: Základní principy“ (2003)
- byl uspořádán úvodní seminář v Praze a návazné semináře v dalších městech (Brno, Ostrava, Plzeň, Liberec, Zlín)
- byl zahájen cyklus přednášek představitelů Koalice Viva Etika na Vysoké škole ekonomické v Praze v rámci kurzu Podnikatelská etika (od 2003)
- byla vydána kniha případových studií „Co se stane, když se zhasne?“ (2004)
- byl realizován výzkum podnikatelského prostředí Etika podnikání (GfK, 2005)
- vznikla Koalice Viva Etika – sdružuje právnické osoby, které se rozhodly přispívat k základnímu cíli projektu: ovlivňovat podnikatelské prostředí ve smyslu zvýšení transparentnosti, důvěryhodnosti a odpovědnosti vůči společnosti a zaměstnancům. V době vzniku v roce 2001 se zapojilo 35 členů.
- projekt finančně podpořili: Merck Sharp & Dohme, CCS Česká společnost pro platební karty, PAPIRIUS, Shell Czech Republic, Johnson & Johnson, Plzeňský Prazdroj

CELKOVÝ CÍL PROJEKTU

Celkovým cílem projektu je přispívat ke zvýšení transparentnosti a k očistě podnikatelského prostředí v České republice od neetických praktik.

DÍLČÍ CÍLE PROJEKTU PRO OBDOBÍ 2006 - 2007

A. Zvýšení povědomí o užitečnosti a prospěšnosti etického podnikání a rizicích neetického podnikání včetně ztráty reputace pro firmu. Tento cíl bude dosažen prostřednictvím pořádání seminářů a diskuzí za účasti hostů z podnikatelské praxe, podnikatelských sdružení, společen-

ského života, veřejně činných osob, dále pak institucí obdobného zaměření. Základní myšlenkou je ukázat dobré příklady z podnikatelské praxe, ukázat, jak etické chování pomáhá dosahovat úspěchů, jaké má výhody, jaké jsou překážky, a vyvolat v ostatních zájem tyto vzory následovat; vyvolat změnu ve vnímání etického chování jako konkurenční výhody.

Nadále budou probíhat přednášky na Vysoké škole ekonomické v rámci předmětu Podnikatelská etika. Ke zvýšení povědomí o užitečnosti a prospěšnosti etického podnikání rovněž povede publikační činnost TIC a prezentace na webových stránkách.

B. Vytvoření nástroje pro posuzování a hodnocení míry zavedení a aplikování etických principů v podnicích. Ve spolupráci se zahraničními a domácími experty z akademické a profesní oblasti bude vypracována studie a vytvořena metodologie pro kontrolu, posuzování a porovnání míry zavádění a dodržování etických postupů uvnitř firem.

HLAVNÍ AKTIVITY PROJEKTU V OBDOBÍ 2006 - 2007

- Pořádání seminářů věnovaných specifickým tématům v oblasti etického podnikání (3 v roce 2006; 4 v roce 2007).
- Přednášky představitelů Koalice VE na Vysoké škole ekonomické (VŠE) pro studenty předmětu Podnikatelská etika a další spolupráce se studenty VŠE (průzkumy, studentská soutěž).
- Vývoj nástroje 5P pro posuzování a hodnocení míry zavedení a aplikování etických principů v podnicích.
- Výzkum podnikatelského prostředí – bude proveden koncem roku 2007 po 2 letech trvání projektu, naváže na výzkum Etika podnikání z prosince 2005. Cílem výzkumu bude zjistit, jak se zástupci podnikatelské sféry stavějí k dodržování etických principů. Výzkum umožní srovnání v čase a vyjádří účinnost projektu.
- Informační webová stránka – neustále bude probíhat aktualizace sekce projektu Viva Etika na internetových stránkách www.transparency.cz. Webová stránka bude informačním zdrojem v českém i anglickém jazyce.

KOALICE VIVA ETIKA

Koalice Viva Etika sdružuje firmy a organizace, které se veřejně hlásí k aktivnímu zavádění a dodržování etických postupů v podnikatelské praxi. Účastníci projektu, kteří se sdružují v koalici společně s Transparency International-Česká republika, se přihlásili k dodržování Pravidel koalice Viva Etika a Kodexu Viva Etika. V rámci aktivit projektu bychom rádi oslovili další potenciální účastníky a rozšířili počet členů v Koalici Viva Etika.

Podrobné informace o možnostech členství v Koalici Viva Etika a o možnostech zapojení do projektu najdete na webových stránkách www.transparency.cz v sekci Projekty, Viva Etika.

INFORMAČNÍ ZDROJE

AccountAbility

Mezinárodní organizace zaměřená na zvyšování výkonnosti organizací a vývoj individuálních kompetencí ve společenské a etické odpovědnosti a udržitelném rozvoji. Mimo jiné autorem standardu AA1000 – hodnocení kvality řízení podniku z hlediska zapojení a zohlednění jeho zájmových skupin.

www.accountability.org.uk

Business Ethics Forum

Diskusní webová stránka o etice podnikání. Nejlepší praktiky, novinky, teorie, nástroje, otázky a odpovědi.

www.managementlogs.com/business_ethics.html

Business Ethics Online

Internetový magazín o tématech společenské odpovědnosti.

www.business-ethics.com

Business Leaders Forum – Online CSR databáze

Databáze představuje aktivity, které firmy u nás realizují, a ukazuje společenskou odpovědnost firem (Corporate Social Responsibility) v praxi.

www.blf.cz/cz/csr.php

CSR Europe

Nezisková organizace, která prosazuje program společenské odpovědnosti firem (CSR – Corporate Social Responsibility).

www.csreurope.org

Databáze nejlepších praktik

Databáze nejlepších praktik je určena podnikatelům malých a středních firem k přenesení nejlepších praktik a posílení jejich konkurenceschopnosti. Jednou z uváděných praktik je etika podnikání.

www.bestpractices.cz/praktika.php?PRK_ID=6

Ethical Investment Research Service

Britská organizace, která poskytuje nezávislé výzkumy v oblasti sociální, environmentální a etické výkonnosti firem.

www.eiris.org

Ethics Resource Center

Americká nezisková organizace, prosazující etiku organizací prostřednictvím výzkumů, měření efektivity etických programů jednotlivých organizací a vývojem vzdělávacích programů. Jednou z aktivit této organizace je i průzkum National Business Ethics Survey.

www.ethics.org

Ethics World

Informační webová stránka (forum), zdroj aktualit, průzkumů a nejlepších praktik z oblasti etiky.

www.ethicsworld.com

EUROPA – portál Evropské unie

V rámci tohoto portálu byly zřízeny i stránky Evropské komise pro CSR (Corporate Social Responsibility). Obsahují obecné informace o CSR a aktivity Evropské komise k prosazování tohoto programu.

http://europa.eu.int/comm/enterprise/csr/index_en.htm

European Business Ethics Network (EBEN)

Nizozemská nezisková organizace, která prosazuje etiku v podnikání, ve veřejném sektoru, v nevládních organizacích a v akademické obci.

www.eben-net.org

GoodCorporation

Standard, který umožňuje organizacím vytvořit, zavést a monitorovat systém společenské odpovědnosti.

www.goodcorporation.com

Institute of Business Ethics

Institut zabývající se korporátním a podnikatelským chováním a sdílením nejlepších praktik.

www.ibe.org.uk

Investors in People

Britský standard stanovující zásady v oblasti školení a rozvíjení zaměstnanců.

www.iipuk.co.uk

Partners for Financial Stability

Program, který byl vytvořen za účelem dokončení nutných tržních reforem v osmi zemích střední a východní Evropy, které v roce 2005 vstoupili do EU.

www.pfsprogram.org

Public Concern at Work

Nezávislá instituce pro ochranu interních informátorů (whistle-blowers). Poskytuje pomoc interním informátorům a pomáhá organizacím vytvářet příznivé prostředí, kde je „whistleblowing“ bezpečný a akceptovaný.

www.pcaw.co.uk

Reputation Institute

Institut, zabývající se měřeními a hodnocením reputace podniků.

www.reputationinstitute.com

Social Accountability International

Organizace, která prosazuje lidská práva zaměstnanců. Vytvořila standard SA8000, zaměřený na etickou politiku v oblasti zaměstnávání.

www.cepaa.org

Společenská odpovědnost firem

České webové stránky věnované společenské odpovědnosti firem (CSR).

www.sof.cz

Transparency International

Aktivity mezinárodní organizace Transparency International (TI) v oblasti soukromého sektoru pomáhají podnikům při vytváření a zavádění efektivních protikorupčních programů. TI pracuje na vývoji standardů a praktických nástrojů.

www.transparency.org/global_priorities/private_sector

Tento dokument byl vytvořen za finanční pomoci Švýcarského velvyslanectví.

Schweizerische Botschaft
Ambassade de Suisse
Švýcarské velvyslanectví

Poznámky:

